

Iraultza eta Hexagonoko nazio ukatuak

E. Lopez Adan "Beltza"

Iraultza Handiaren mito progresista

Mitoak hasiera kontaktzen du: edukin berean, historiaren eskatologia eta salbamenduaren promesa dakartza. Frantziako Iraultza, Iraultza Handia, oraingo nazio-estatuaren hasieran dago; haren ondoan, historiografia progresistak balore-sistema bat eraiki du eta, denbora berean, estatuaren administrazioak, Iraultzak sortutako legitimazioan finkaturik, barne eta kanpoko kolonialismoak justifikatu ditu. Honela, irudi kontradiktorio bat ageri da, libertatearen kultoa eta besteen askatasunen zapalkuntza biltzen dituen, Iraultzaren modeloaren unibertsaltasuna eta frantses txobinismoa uztarturik. Beraz, kontradikzioaz ariko da lan hau.

Ezkerrak sortu eta gurtu duen mito progresista honela labur daiteke: Iraultzak ordena feudala suntsitu zuen eta burgesiaren erresuma abiatu; aitzineko erakundatze teologiko-monarkikoarekin hautsiz, gobernu-sistema erakunde demokratiko-errepresentatiboen eskuetan ezarri zuen. Denbora berean, Iraultzak batasun nazionala sortu zuen. Bi prozesuak (askatasun demokratikoak eta

eraikuntza nazionala) elkarrekin doaz: feudalismoa eta gibelamendua gaindituak utzi zituen, estatu-nazio moderno eta aurrerakoa sortzeko. Horiek honela, Frantziako Iraultza eredu unibertsal bihurtu zen.

Arrasto honetan, historiografiak urrats identifikagarriak eman ditu; mitoaren eraikitzeak ere bere historia du.

Hasiera, Michelet-en lanetan aurkitu behar zaio¹. Historia erromantikoa da, frantses populuaren epopeia idatzi nahi duena: herria da protagonista, herri frantsesa, bere nortasun nazionalarekin; eta herri honek sortzen ditu, Iraultzaren bidez, libertate eta justiziaren erresuma erdiesteko baldintzak. Hitz batez, Herriak, Frantziak eta Demokraziak bat dagite.

Hurrengo pauso nagusia Jean Jaurès-ek ematen du². Bere lanak, aitortza esplizitoaren bidez, zientzia eta ideologia biltzen ditu; azpiegitura ekonomiko eta sozialari ematen dion lekuarengatik, lan marxista da. Baina ikusten ari garen mitoaren eraikuntzan, balore berezi bat ematen dio Iraultzari: haren ustez, Iraultza Handiak demokrazia eta kapitalismoaren hedapena bideratu du eta, hori dela medio, proletalgoaren etorrera eta sozialismoa bera antolatatu ditu. Hitz batez, filosofia iraultzaile sozialistak humanitatearen eboluzioa nola pentsatzen duen ikusirik, Iraultza bide honetan zedarri bat da, bueltarik gabeko egitate aurrerakoa eta, gainera, guztiz eredugarria.

Frantziako marxismoak bide honetatik joko du, gero eta aurreago. Albert Mathiez aipatu behar da³: lan batean⁴, Errusiako Iraultza eta Frantziakoa parekatzen ditu eta, irabazteko gaitasuna azpimarratzeko, alderdi leninistaren zentralismo demokratikoa eta frantsesen jakobinismoa konparatzen eta laudatzen ditu.

Nahi bada, ideologiak oso leku handia hartzen du Iraultzaren interpretazio marxista-progresistaren barnean. Hau esanik, ez nituzke historiografia marxistaren lorpenak eta irakaspenak ahantzi nahi; Georges Lefebvre edo Albert Soboul⁵, beharrezko erreferentziak dira. Baina lan honetan ikertu nahi dena zera da: nola lotzen den, hertsiki gainera, nazio frantsesaren eraikitzea eta iraultzaren esanahi progresista unibertsala; nola, azken finean, progresismo osoz jantzen den eredu zentralista, eta, ondorioz, zein erraz identifikatzen diren zentralismoaren aurkako jarrerak eta interes atzerakoi edo kontrairaultzaileak. Clemenceau-ren hitza asko errepikatu da: "*La Révolution est un bloc*", esan nahi baita Iraultza

osotasun bat dela, osotasun trinkoa, non ezin daitekeen atal bat kritikatu esanahi orokorra dudatan jarri gabe⁶...

Eta jarrera honek ondorio iraunkor eta azkarrak ditu. Frantziar, gaur egun ere, zentralismoa eta frantses hizkuntzaren leku aparta, gauza natural bezala jotzen dira, Iraultzak ekarritako libertatearen parte eraztezinak balira bezala; progresista orok onartu behar dituen baloreak dira, eta lekuan lekuko hizkuntzen eta nortasun politikoen aldeko deiak jarrera paseistak, erreakzionarioak, errepublikaren kontrakoak omen dira.

Eskema hain sinple hau oso sartua dago herriaren baitan, eta guztiz nabaria Estatuaren funtzionari eta zuzendariengan, batez ere politikari eta irakasleen jarreretan. Eskola-liburuen ikerketa batek, adibidez, ederki erakusten ditu mitoaren bizitza eta sarkortasun soziala.

Baina, tamalez, mito progresistaren destinoa aski petrala da. Ideologia progresista batek bultzatu du, baina estatu zentralistaren interesek baliatu dute; mito askatzailea, dagoen sistemaren justifikazio bihurtu da. Are gehiago, eta gero ikusiko dugunez, nazio-erakitze guztiz frantses eta zentralistari ematen dion leku apartaz, eskuin muturreko nazionalismo txobinistaren tema batzuekin lotzen da. Funtsean, nazio eta etnia ezfrantsesen zapalkuntza justifikatzeko, zingira berean ibili dira talastan ezkerre, estatua eta eskuin muturra. Ikerle askok agerterazi duenez, nazionalismoa ez da inoiz inozentea eta potentzia handi baten nazionalismoa ferekatzeak zapalkuntzaren ondorioak ekarri behar ditu.

Mito honetaz, ba, baliatu egin da Estatua; funtzionalki, erabilpen honen historia eta kritika, egin beharra dago. Honek, halere, ez du mitoa egia historikoa denik esan nahi.

Egia historikoari dagokionez, zentralismoa Iraultzan dago presente, baina bien artean dagoen lotura ez da hain sinplea.

Zentralismoa Frantziako monarkiak hasi eta hedatu zuen; Iraultzan, berriz, herri-iniziatiba asko deszentralizazio eta federalismoaren aldekoa zen; finean, gaur egun arte iraun duen zentralizazio orokorraren sistema, Iraultza ehortzi zuen Napoleon enperadorearen obra da. Horregatik, irudiak matizatu eta haztatu behar dira, eman zizkiguten sinplifikazioak argitu. Hala nola jabokindarren eta girondarren arteko gatazka. Historiografia batek kontrajarri zituen taulak sobera linealak dira: Girondarrak federalistak eta burgesak ziren; Jakobindarrak, berriz, egiazko iraultzaileak eta

zentralistak... Baina gauzak hain ederki uztartzen dituen irudi hau ez omen da egiazkoa: klase interes kontrajarriak zituztenik ez da inon frogatu, eta bien arteko haustura nagusiak hartzen zuen zioa gerla atzerritarrean sartu ala ez izan zen... Gainera, irudi honek bere historia du, eta ideologo aski erreakzionario baten itzala darama: Auguste Comte-k, hain zuzen⁷, bultzatu zuen jakobinismoaren goraiapatzea, eta ez zuen honelakorik egin jakobindarren jarra guztiz iraultzaileak pusaturik, baizik eta zentralizazioa "arrazoiaren gihartzea" zelako. Honen filosofiak, preseski, 1789ko Iraultza gizadiaren goi-estatuaren bururatzeko beharrezkotzat jotzen zuen, "estatu metafisikoa" deitzen zuen, Mendebaldeak egiten zuen aldakuntza demokratiko-nazionalarekin amaitzen zelako.

Eta aipamen hau ez da anekdotikoa. Zentralismoa onartzeko, ezker eta eskuineko interpretazioak, ikerkuntza materialista eta idealistak, elkartzen dira. Nazionalismoaren eraginak eta Estatuaren indarrak errazten dute elkarretaratze hori.

Kontsentsu honek, hain zuzen, ematen dio Estuari indar gaitza. Iraultzak, egia esateko, ez zuen aristokrazia suntsitu, nahiz eta boterean beste klase bat ezarri; suntsitu zuena, dudarik gabe, gobernatzeko printzipio aristokratikoa zen, haren lekuan printzipio demokratiko-ordezkatzaileak ezarriz. Ondorioz, Estatuak Herria eta Nazioarekin identifikatu zuen bere burua; Estuaren kontra altxatzeko edozein legitimazio ukatu zuen, bere kontrako erresistentzia Antzinako Errejimena errestauratzeko borondatearekin parekatzen zuela. Engoitik, herriaren izenean zanpatuko du Estatuak, eta Errepublikaren etsaiak oro, definizioz, erreakzioaren morroi gertatuko dira.

Herri ezfrantsesak zapalduz eta langileak ustiatuz eraiki zen, Estuarentzat, mauka galanta zen justifikazio hori.

Zentralismoa

Iraultza, aristokraziaren aurka jazartzen, demokrazia finkatzen eta nazioa zentralismoaren bidez eraikitzen, gauza bat bera bezala, diotenez, egiten saiatu zen. Interpretazio hau partziala eta interesatua dela esan dugu. Kritikaren haritik ibiliko gara.

Hasiera-hasieratik, bestelako ikusmolderik ere egon da Iraultzaz. Ikertuko dugun arazoa hauxe da: Zentralizazioa, iraultzailea ote da?; edo, beste modu batez esanda, zentralismoa Iraultzaren eginkizun originala ote da? Tocqueville-k, zer esan asko sortutako obra bat utzi zuen idatzita⁸. Haren ustez, zentralizazioaren historia askoz zabalagoa da: Kapetarrek hasi zuten, Borbondarrek jarraitu, Iraultzak indartu eta Napoleonek burutu zuten prozesua. Nahi bada, Antzinako erregimenaren despotismoa, Iraultzaren alde iraultzailea eta Napoleonen inperio zapaltzailea biltzen dira zentralismoaren obran. Horiek horrela, nekez onar daiteke zentralizazioa *berez* demokratiko-iraultzailea denik. Zentralismoaren historia, beraz, beste modu batez ikertu behar da; Estatu zentralistak, gizarte zibila eta komunitate historiko-kulturalak irentsi egin ditu, bereziki Luis XIV. arengandik Napoleon Bonapartegaino, eta historia hau ez da Iraultzaren historiarekin guztiz identifikatzen; paraleloki irakurri eta aztertu behar da.

XVIII. mendetik hona, monarkiaren zentralismoa gero eta nabariagoa zen; Justizian eta zergetan, bereziki, lekuan lekuko botereen indarra ahulduz zihoan. Horregatik, 1789rako Estatu Nagusiak deitzen direnean, probintziek eta hiriek egiten dituzten "Dolu Kaiurretan" ikus daitekeenez, denek aho batez zentralismoa salatzen dute, eta autonomia handiagoaren alde agertzen dira usu⁹. Erret Intendenteen abusuak egun-argitan jartzen dituzte. Zentralismoaren aurkako jarrera hau da, hain zuzen, Iraultzaren lehen urrats bat. Hala ere, abiadura autonomista honek eten handia, esankorrena beharbada, ezagutuko du segidan. 1789ko Abuztuaren 4ean, gauez, aho batez erabaki zuen Asanblada Konstituziogileak pribilegio guztiak abolitzea, eta kontzeptu honen barnean, autonomia erregional eta hiritar guztiak suntsitzen zituen.

Diputatu euskaldunek, besteek bezala, onartu zuten suntsitze hau. Ematen du Dolu Kaiurretan agertzen zenarekin kontraesanean zegoela hori. Eta halaxe zen, probintzia zaharren autonomiaren jatorria antzinatetik zeukaten askatasun originalean ikusten bada. Baina Asanblada Konstituziogileak ez zuen ikusmolde bera; diputatuentzat, Antzinako sistemaren zedarriztapen oro feudo edo jaurgoaren sistema zen, hau da, Erregetzak emandako legitimitatean eraikitzen zen botere aristokratikoaren erresuma. Oro har, pribilegio guztiek zeukaten erregetzaren zigilua, hark ematen eta aldatzen, onartzen edo arbuaitzen bait zituen. Sistema monarkiko-aristokratikoa osotasun gisa abolitzean, berez desagertu behar zuten haiek ere.

Eta hemen hasi zen gaur egun arte iraun duen konfusioa. Baike, antzinako erakunde politiko-judizialetan monarkiaren eskua nonahi ikusten zen; baina, kasu askotan, monarkiak ez zituen sistema original eta autonomoak sortu: antzinako probintziek sortutako erakunde original ezberdinetan sartu zen erregetza, bere probetxurako eraldatuz, ahulduz edo bermatuz, nahiz eta sistema horiek beste jatorri bat izan. Monarkiak emandako irudia, non erregetzaren nagusitza azpimarratzen bait zen, zentralismoaren obra zen; irudi hori errealtate osotzat hartuz, Errepublikak autonomia guztiak ezabatu zituen. Eta monarkia eta aristokrazia likidatu nahiz, monarkia honek kudeatzen zuena beronena balitz bezala tratatu zuen Iraultzak. Kultura ezfrantsesak ukatuko zituen zentralismoak, Abuztuaren 4eko gauean, legitimitate ikaragarria hartu zuen, sortze sortzetik despotismoa akabatzeke nahikundearekin uztartu bait zuten sistema zentralista. Mistika askatzaile ikaragarria zebilen egun horietan; libertatearen egarriz ari ziren diputatuak, eta inor gutxi ikusi zuen libertatearen izenean finkatzen zen injustizia¹⁰.

Hala ere, erreakzioak eta kontradikzioak laster agertu ziren, errepublikar asko federalista bait zen. Bide bihurri bat ibiliko da 1792-1793 arte, non sistema zentralista iraunkorki finkatuko bait da.

Prozesu hau eguneroko borrokan garatu da. Iraultza aurrera eramateko, lekuan lekuko botere tradizionalak (politiko, sozial, ekonomiko edo erlijiosoak) ez ziren fidagarriak; izpiritu berria eta indar iraultzailea garaile ateratzeko, "Comité de Salut Publique" delakoak sortzen dira; Pariseko ideiak errepresentatzeko, Komisarioak etortzen dira. Eta guztion obrak praktika zentralizatzaile bat edukiko du: antzinako erakundeak suntsiturik, miliziak eta behin-behineko gobernuak sortzen dituzte; erakunde ohien botere fiskal eta judizialak eskuratzen dituzte; poliki-poliki, zergetan, soldadutzan, hauteskundeetan, Frantzia osorako araudi berdinak aplikatzen dituzte. Bereziki, nazio-estatua, departamenduak eta herri txikiak ere gobernatzeko, Nazioak emandako legitimitate bat bakarrez osatzen den hierarkia politiko-administratibo bat eta bakarra sortzen da: lekuan lekuko biltzarre eta administrazioak oro botere zentralaren ordezkarien kontrolpean ezartzen dira. Abiada honetan, eta premiazko eginkizun bezala, Frantziar armada bat bakarria izango da (Gobernuarena, noski) eta ordena publikoaz

arduratuko den polizia bat bakarra (nahiz eta espezializatua izan: Gendarmeria, kanpainetan, eta Sûreté deitua, hirietan. Baina biek dute kontrol eta legitimitate bera: Gobernu zentralak ematen die-na).

Prozesu hau Iraultza baino luzeago da, XIX. mendean finkatuko da. Erregetzak hasitako bidea burutuko du, baina zentralizazioaren aurpegia eta edukina aldatu egingo dira: ez da gauza bera Monarkiak egin nahi zuena eta Errepublikak lortzen duena.

Monarkiak igorritako Intendentek tradizioak sortutako botereekin konposatu eta oreka bat bilatu behar zuten, fiskoaren presioa baliatuz indar-harreman berriak inposatzeko, eta erregetzak emandako indarra erabili parlamentuen ahalak murrizteko.

Napoleonen prefektuek hartu zuten intendenteen lekua, baina ez zuten beste jatorriko botereekin paktatu behar. Lekuan lekuko jauntxoek, hasieran, eta kanpainetan bereziki, Errepublikaren legitimitatea ukatu zuten usu; baina, XIX. mendean bukaerarako, onartuta zuten egoera berria: beren eragina mantentzeko, Errepublikako instituzioetan kokatu behar zutela, eta boterea erabiltzeko legitimitatea, gero eta gehiago, Estatu zentralistak eta beronen mekanismo demokratikoei ematen zutela, ulertu zuten haiek, eskualdeetan izandako munta eta zilegitasun tradizionalen eragina, ahulduz eta ahulduz, desagertzera zihoala ikusi bait zuten.

Zentralismoa, lehenik, Monarkiaren abusoekin identifikatzen zen; gero, demokraziak emandako legitimitate progresistarekin. Eta, bitartean, bien zapalkuntza pairatu zuten herrientzat, gauzak okertzen ari ziren: Errepublikaren kontra ekiteko zilegitasuna ez zen gehiago eskubide utzezinen ondorioa, Antzinako Erregimenaren abuso eta pribilegioekin jarraitzeko borondate antierrepublikarra baizik.

Identitate nazionala: Etsai atzerritarren irudia

Hala ere, nazionalismo frantsesak ere hartu zuen parte prozesu honetan.

Lehen aipatu dugunez, zentralizazioa eguneroko borroketan oratzen da, Komite Iraultzaileen eta Pariseko Gobernuen obrarekin lotuta. Eta borroka honen edukina oso modu esankorrez

aurkezten dute garaian garaiko protagonistek: Frantzia erditzen ari da, etsaien kontra, eta etsai horiek, hain zuzen, atzerritarrak dira edo atzerritarren zerbitzutan dihardutenak.

Edozein nazio eraikitzeko, etsai atzerritarren mehatxua guztiz beharrezkoa da, atzerritasun horrek, kontrapuntuz, nazionalismoaren afirmazioa ekartzen bait du.

Frantzia ez da arau honetatik kanpo geratzen. Antzinako Erregimena suntsitzen duten bitartean, oraingo nazioa eraikitzen dute, eta nazionalismo frantsesak indar handia hartuko du. Nolabait, Iraultza sintesi aparta izan da, ideologia demokratikoa eta pasio nazionalista koktel indartsu eta leherkor batean biltzen zituena. Honek eman bide zion duen leku historiko berezia.

Hala ere, ideia nazional frantsesa, nazio natural eta handiaren mitoa, ez du Iraultzak sortzen. XVIII. mendean, dagoeneko, muga naturalen kontzeptua ageria zen¹¹. Mende honetakoa da gero Sieyes-ek¹² ozenki erabiliko duena ere: nola benetako herri frantsesa aristokrazia atzerritar batek zanpatu zuen. Ideia honek zioenaren arabera, herri xehea galiarra da, eta noblezia, berriz, inbasore germano-frankoen ondorengoa. Teoria hau bereganatuz, Iraultzak nobleziaren deslegitimazioa azpimarratzen du; bitan gertatzen da atzerritar: jatorri etnikoagatik, lehenik, eta herri-borondatearen arabera, gero. Honela ixten da oboa: herriaren etsaiak atzerritarrak dira, eta, haien kontrako borrokan, abertzalea eta iraultzailea gauza bat bera izango dira.

Varenes-ko gertakariak¹³ indar berria emango dio arazoari; frogara egina zen, ongi ikusten zen nola, Iraultzaren kontra, aristokratek konplot iraunkorra zeramaten, eta konplot hori Europako Gorte monarkiko guztietan hedatzen ari zen. Beraz, Iraultzaren alde atzerritarren kontra borrokatu behar zen; hala, gerra zibilari gerra atzerritarra gaineratzen zaionean, biek bat egingo dute Iraultzaren errepresentazio estrategiko-ideologikoan. Are gehiago, kanpoko monarkien erasoak Iraultza Handiak zuen balore unibertsala frogatzen zuen, Europa osoan libertatea hedatzeko abian: nazio frantsesak, beraz, bere libertatea finkatzeko eta munduan askatasuna zabaltzeko egin behar zuen bere gerra nazional eta nazionalista.

Errepresentazio honen barnean, gauzak modu argi batez ebaikitzen dira. Iraultzaileak abertzaleak dira, eta hitz honekin ("patriotes") deitzen dute bere burua. Etsaiak, berriz, aristokratikak dira.

Nazionalismoa positibotzat agertzen da, iraultzaileen monopolio haizu bezala.

Bideari jarraiki, kanpoko gerren denboretan aldarrikatuko dira ozenki lehen aipatu ditugun nazionalismoaren osagarri mitikoak (hau da, muga naturalak eta galiarren mitoak).

Eta iraultzaren etsaiak oro, bestalde, atzerritarrak ez direnean, traidore bezala salatzen dira.

Afera argia da: estranjeroren kontra borrokatzen denean, nazioaren aurka aritzen dira gobernuaren legitimitatea onartzen ez dutenak. Iraultzaren aurkako jarrera guztiak bahe honetatik pasatzen ziren; konplot aristokratikoaren alde ziharduten Iraultzaren etsaiak oro: zuten hobena, laidogarriena zen, traizioarena alegia. Traiziorik gabeko naziorik ez da; eraikitze nazionalean, kanpoko eta barneko etsaiak bildu behar dira errepresentazio batu batean. Iraultza hemendik ibiliko da.

1792an, atzerritartzat aitortzen dituzte Errege eta noblezia, eta nazioaren gorputzetik at lagatzen. Laster, kanpoko gerra dela eta, etsai atzerritarrarekin edozein konplizitate posible edo imaginario, nazioaren aurkako saldukeriatzat salatzen da. Iraultzaren zuzendarien artean izandako liskar eta garbiketetan ere, traizioaren presentzia guztiz nabaria da; imaginario ideologiko hau herri ezfrantsesen kasuan bizi-bizia izango da.

Adibide bat emango dugu: 1793an aleman hizkuntzaren erabilerak debekatzen da Altsazian¹⁴. Sedizioaren beldurrez erabaki zen hori, izan ere mugaz bestaldean Errepublikaren etsaiak alemanez mintzatzen bait ziren. Baina taktika politiko-militarrak agintzen duen jarrera honetan, errealitatea modu ideologiko eta konplexu batez irakurtzen da: izaera natural eta objektiboa (herriak alemanez hitz egitea) jarrera politiko eta subjektibo batekin nahasten da (alemanez hitz eginez ulertzen dute elkar Errepublikaren etsaiak). Ondorioz, hizkuntzak edukin politiko-subjektiboa hartzen du, eta ideologia nagusi den garai haietan, dimentsio honek garaituko du aipatu dugun egoera natural-objektiboa.

Esan nahi bait da: frantsesez mintzatzea abertzale onaren marka bilakatzen da, eta ikusmolde honek justifikatzen ditu zentralismoaren hizkuntza inposatzeko bortizkeriak.

Azken finean, Iraultzaren unibertsoan errealitateak oro subjektibitatez dira beztitzten. Iraultza aitzina eramateko oztopo objektiboak (hala nola komunitate linguistikoen erresistentzia eta

gizarte laborarien inertzia) jarrera politiko bezala kontsideratzen dira, eta moralki eta politikoki epaitzen dira. Iraultzaren aurka ikusten badituzte, etsaiaren obra dira eta traizioaren marka.

Ondorioz, Iraultza garaile atera-nahiak traidoreak zigortu beharra dakar. Oztopoak etsaiek ezartzen dituzte; konplota, aristokratikoa eta atzerritarra da. Etsaien aurka, libertatearen etsai atzerritarren kontra, Iraultzak ez du gupidarik izan behar.

Ikusmolde honek dena irensten du: aristokrazia, feudalismoa, antzinakoa, frantses ez dena, atzerritarra... Egoera guztietara moldatzen da, eta gauzen nola pertsonen erresistentzia orori aplikatzen zaio.

Beraz, lehen aipatutako nahasketa (eraikuntza nazionala eta iraultza demokratikoa) aurkitzen dugu berriz ere, baina, honetan, haren dimentsio subjektibo-ideologikoa azpimarratzen ari gara. Ideologia nazionalista-demokratikoak justifikatzen du, libertatearen izenean gainera, oztopo guztien ezabatzea, terrorea erabiliz, gainera, behar denean. Zentralismoaren obra oso kontzientzia onaz jantzen da, balore unibertsal izan nahi duen kontzientziarekin, hain zuzen.

Horregatik, bizitza luzea izan du jarrera honek. Gaur egunean ere, gauzak honela ikusten dira: Errepublikaren etsaiak, berez, komunitate nazionaletik kanpora botatzen dira, eta Errepublika, bere burua defendatzeko, gerra atzerritarretan erabili ohi diren salbuespenezko legeak haien kontra erabiltzeko legitimaturik dago.

Ipar Euskadin Frantziako botereak daraman politika, ikuspegi honen ilustrazio nabaria da. Bertako hizkuntza eta kultura, hala nola erresistente politikoak, frantses izan nahi ez duen multzo baten barnean daude, eta, horregatik, traizio erreakzionarioaren esparruan kokatzen dira; haien kontra giza eskubideak ukatzen dituzten prozedurak erabiltzeak ez du inongo frantsesik harritzen.

Komunitatez komunitate

Konplot aristokratikoaren ideologia oso plastikoa dela esan dugu. Haren azpian, komunitate ezfrantsesetan izandako edozein erresistentzia ikus daiteke. Hala ere, Iraultza onartzeko erresistentzia objektiboek bestelako jatorria zutela esan dugu; bi ditugu na-

gusiki azpimarratzeko: partikularismo historiko-kulturala, eta gizarte laborariaren erresistentzia propioa. Hauei, berezitasun gisa, arazo erlijiosoak gaineratuko zaie.

Altsazia

Altsazia dugu lehen kasu bat. Hizkuntzaz alemanak dira; historiak Frantzia eta Alemaniaren artean astindu duen lurraldea da. 1648an, Frantzia ezarri zuen Westfaliako Tratatuak, 1681ean Strasburg konkistatu zuen Louis XIV.ak. Iraultza hasi zenean, 1789an, Altsazia, oro har, haren aldekoa da: Alemania tiraniaren sinbolotzat jotzen dute, feudalismoari lotuta; hain zuzen, lehen erresistentzia kontrairaultzailea Altsazian jabetza zuten Inperioko printzeek zuten sustatu. Gero, Izualdia heldu zenean (1793-1794), Frantziako beste leku askotan bezala, politika antierlijiosoak eta apaizen kontrako lasterketek asaldatu zuten Iraultzaren aurka herriaren parte bat.

Egia esateko, erresistentzia honetan ez da ageri jarrera nazionalista-kulturalik, altxatzen diren altsaziarrengan. Baina, geroako gero, borondate nazionalista frantsesak ez zuela afera konpondu laster ikusiko da. 1871tik 1918rarte, berriz Alemanian sartu zuten Altsazia. Gertakari honek eman zion parada nazionalismo frantsesari naziotasunaz teoria original bat gauzatzeko. Ernest Renan¹⁵ dugu horretaz idazle ezagunena: borondate subjektiboarekin lotzen da naziotasunak duen indar nagusia; bat egiteko nahikunde politiko-afektiboak indarrik nahikoa du desberdintasun kultural eta linguistiko guztien gainetik pasatzeko. Altsazia frantsesa da libertatea lortzeko Iraultzak piztu zuen borondatez, eta Alemaniarrakin lotzen duen hizkuntzaren komunitatea borondate horrek gaindituko du. Hemen, beraz, nazioaren oinarria etnial eta kulturalen ikusi nahi duten teoretatik oso urrun gaude.

Baina tamalez, ez gaude teoriaren mundu intelektual batean, nazio-erakuntz prozesu gordinen bano. Altsaziako arazoa oso presente egon da Frantziako historia kontemporaneo osoan¹⁶, eta, hain zuzen, nazionalismo ultraeskuindarrentzat ahitu ezinezko iradokizun-iturria izan da. Maurice Barres-ek eta Charles Maurras-ek, besteak beste, hor edan izan dute.

Errepika dezagun, berriz ere, nazionalismoa ez dela inozente. Behin zulutik ateraz gero, nonnahi aurkitzen da: libertatea hedatzeko, Nazio Handiaren ideologian; Inperioa elikatzeke, Napo-

leonen garaian; diktadura eta arrazismoa pizteko, ultraeskuindarren jarreretan. Eta, beti, administrazio zentralistaren desmasiak kontzientzia hoberenarekin justifikatzeko jarrera iraunkorrean.

Korsika

Korsikan, bereziki, lehen aipatu ditugun osakinak ederki ikusten dira: iraultza askatzailea, frantses ez diren nazioen ukamena, eta atzerritarren presentzia, han ditugu aurkitzen.

Korsika Frantziak 1768an hartu zion Genovari, Versailles-ko Itunaz. Hala ere, 1755etik 1768ra independentea izan zen irla, eta Monarkiak, bere kontrolpean ezartzeko, errepresio ugari erabiliko du: atxilotze, deportazio, exekuzioak... Pascal Paoli, independentziaren heroia, erbestera joango da.

1789an, Monarkiak zeraman jarrera kolonialistatik ateratzeko, askatasunaren bila, Frantzian sartzea eskatu zuten Estatu Orokorretan ziren Korsikako ordezkariak. Irlan bertan, errepublikarrek (burgesia eta Buonaparte familia barne) Paoli itzulerazten dute. Korsika osoa, sutuki, Errepublikaren alde dago.

Gauzak laster minduko dira. 1792an kanpoko gerrak dira hasi; Sardiniako espedizioan parte hartzeko ez da oso bero Paoli: mesfidantzaz mesfidantza, ordezkari zentralisten presioa emendatuz doa, etena arte. 1793an Paolik independentzia proklamatu du; Konbentzioak, legez kanpo ezagutuz erantzuten du. Lagunak behar eta Paoli-k ingeles armada deitzen du, eta Ingalaterrako George III.a erregetzat onartzen.

Horiek horrela, 1796an ingelesak joan zirenean, errepresioa eta erreboltaren dialektika hasten da, zentralismo monarkikoaren denboretan bezala. Baina Napoleonek burutuko duen errepresioak beste edukin bat hartu du, atzerritar, aristokrata eta traidoreen aurka eramaten delako.

Esan dezagun, halere, Korsikan aurkitzen dugun oihu independentista eskasa dela frantsesez mintzatzen ez diren beste komunitateetan. Borroka antiiraultzailea ez da lotzen inongo ideia nazionalistarekin, ez Flandrian, ez Breitanian, ez Okzitanian, ez eta Ipar Euskal Herrian ere¹⁷.

Okzitania eta beste

Flandria alde batera utziko dugu, hango gertakizunak orain ikertuko dugun gizarte laborariaren erresistentziatik oso urrun gertatzen direlako.

Bretainia inguruko lurraldeetan (Anjou eta Vendée) eta Okzitaniako Languedoc-en, erresistentziak jarrera berezia hartzen du: Antzinako Erregimenaren defentsari lotuta ageri da. Armada kontrairaultzailearen gorputz nagusia laborari txikiek osatzen dute, lekuan lekuko nobleziak enkuadratzen ditu militariki, eta apaizeriak ematen die zimendu ideologikoa. Kontutan ideologia eta buruzagiak soilki hartzen badira, 1793an bereziki gertatzen den jartzete handia, erreakzioaren obra dela esan daiteke, eta ez gara harrizko konplot aristokratikoaren barnean ikusia eta salatua izan bada.

Hala ere, analisi simple hau maingua da. Egia da herri xehearen altxamendua apaizeria eta jauntxokeria erreakzionarioaren zuzendaritza pean gertatzen dela; baina altxatzeko arrazoi nagusiak ez dira ideologikoak edo politikoak, alderantziz, eguneroko bizimoduari lotzen dira eta, azken funtsean, miseriaren emendatzea zekarren kapitalismoaren sarketaren aurka jartzeten dira laborariak¹⁸.

Ez dira aurrerakuntza historikoa eta progresua konfunditu behar; denboraz aitzinago izateak, ez du esan nahi horrek, beste gabe, libertate gehiago dakarrenik. Herri xehearen bizi-kondizioetan eta eguneroko libertatean ikusi behar dira aldakuntza politikoaren ondorioak. Eta, askotan, nazio-estatu batean ondorioak ez dira berdin neurtzen leku eta klase ezberdinetan.

Dudarik gabe, abiadura propioa daramate laborariak Iraultza-denboretan. Alde dira 1789an, eskubide seinorialak kentzeko borondatez; baina laster ikusiko da nola burgesiak bere probetxurako esplotatu nahi duen aristokraziarengandik askatzen ari den nekazaleria: hain zuzen, eskubide horiek *diruz* erosi behar zirela erabakiz, joko-erregelak bere alde argi eta garbi eratu zituen¹⁹.

Horiek horrela, 1789an aristokraziaren aurka zegoen laboraria Iraultzaren kontra izango da 1793an, burgesiak Iraultza bere kontrolpean ezartzen zuen neurrian²⁰.

Laborariak kanpainetako burgesiaren aurrean zuten jarrera ulertzeko eta altxamendu kontrairaultzaileen edukina konprenitzeko, frantses edo marxistak ez diren historikariek eman digute

klabe asko²¹. Kapitalismoaren sarketa Iraultza baino lehen hasten da, eta ondorioak aski nabariak ziren XVIII. mendean ere: erren-tak emendatzen ari ziren, diru-ekonomia gero eta hedatuagoa zen, eta, oro har, ustiapen berri hau antzinako dretxo seinorialak baino pisuago gertatzen zitzaion laborari txiki askori. Ugazaba gehienek (burges edo aristokrata) mentalitate ekonomiko berria onartzen zuten; laborari txikien defentsa, ordea, eskasa zen: Elizak, karitatez gozatzen zuen miseria neurri batetan, eta diru-ekonomiaren denboretan bere burua egokitzeke gauza ez ziren jauntxoak laborariak bezain marjinauak sentitzen ziren.

Egoera honetan, Iraultzak desoreka areagotu egingo du. Mentalitate hiritar eta burgesaren nagusitza ekarri zuen. Honekin batera, gerra atzerritarra mantendu beharrez, zergak handitu egin ziren eta soldadutzarako gizonaltzatzeak biderkatu. Presioak bizi-bizikiak ziren, aristokratik altxatuta zebiltzan, eta, egoera honetan, laborarien erresistentziak armen bideari ekin zion: buruzagitzat, aski modu natural batez onartu zuten Iraultzaren etsai ziren indar tradizionalen nagusitza.

Zita luze bat ekarriko dut, nere ustez egoeraren edukina oso ongi ispliatzen bait du:

De plus, les habitants des Mauges ont quelque chose à perdre dans les réformes qu'on veut imposer à l'Eglise, dont les revenus paroissiaux apportent un certain soulagement aux sans travail, et dont l'autorité fait contrepoids à celle de la bourgeoisie locale. Confier le salut public et le pouvoir politique à ces mêmes negociants et hommes de loi qui ont fait leurs preuves en diminuant les salaires, en augmentant les loyers des terres qu'ils possèdent ou qu'ils administrent, en accroissant sans cesse et pour leur seul profit l'étendue de leurs domaines est une perspective qui, pour le bien-être de la population rurale dans sa majorité, constitue en fait une menace²².

Baina, nobleziaren zuzendaritzapean eta armada atzerritarren laguntzarekin ibili ziren laborari horiek. Eta, gainera, gerra galdu egin zuten. Bi datu horien ondorioz, mugimenduak gorde duen itxura gaurdaino hedatu da.

1792ko irailean proklamatu zen Errepublika Bata eta Ezinzatitua. Gerra Zibilean, laborariek eman zuten armada kontrairaultzailearen masa nagusia; gehiago dena, frantsesez mintzatzen ez ziren nekazariak genituen kontrairaultzaile asko. Errebolta, beraz, konplot aristokratiko antifrantsesaren atal gisa ikusi zuten aber-tzale frantsesek, eta frantses mintzairaren erabilpena, berriz ere,

iraultzaile bilakatzen zaigu. 1794eko urtarrilaren 24ean, frantses mintzaira egitate publiko guztien hizkuntza obligatorioa bihurtu zen, logika kartesiar bati jarraikiz.

Eta, geroztik, erregionalismo guztia susmagarria da, eskuindarra, etsai atzerritarren laguna. Izandako kasu konkrituak, hala nola 1940-1944ean Britainian izandako naziekiko kolaborazioa, erregionalismo guztien esentzia bilakatzen da frantses ideologia politikoaren imajinarioan. Imajinario iraunluze eta astun honetan.

Ideologia nazionalistaren desmitifikazioa

Artikuluaren ildotik, ari gara zerbait agerterazten. Iraultzaren filosofia politikoak borondate nazionalaren gainean finkatu zuen boterearen legitimitatea. Ideia honek, zuzenki, erregetzaren antzinako sistema zapaltzailearekin hautsi egiten zuen, baina tirania berri baten etorrera errazten. Esan nahi bait da: Estatuak botere eta biolentziaren monopolioa eskuratzen du, eta, haren aurrean, gizartea indarge gelditzen da, indibiduo pribatuen multzo bezala. Bien artean ez dago ezer, ez dago legitimitate propiorik duen beste inongo botererik. Horrela, borondate nazionala abstrakzio bilakatu da, Estatuak bakarrik gihartzen ahal duena, eta, ondorioz, Estatuak bahitzen duena.

Tirania berria, bereziki, beste edozein legitimitateren ukazioan datza. Estatuak kontrolatzeko, gizarteak hauteskunde demokratikoak erabiltzen ditu, baina kontrol honek ez du jatorrizko hobena ezabatzen. Estatuaren egiturak komunitate edo klase batzuen esistentzia bera ukatzen duenean, ukatuak gertatzen direnentzat demokrazia zapalkuntza bilakatzen da, nahitaez. Kritika hau, Iraultzak sortutako demokrazia errepresentatiboari anarkistek egin diote²³. Hala ere, erraz ikusten da nola Iraultzaren praktikak erakutsi zituen legitimitate berriaren muga tiranikoak.

Errepublikak, soziala zen heinean, jabego pribatua eta jabego honen erabilpen librea onartzen zituen: azken funtsean, burgesiarren erresuma antolatzen zuen. Baina zanpatuak gertatzen ziren langileen elkarrekin debekatzeko, lehen aipatutako teoria erabili zuten: Estatuak eta indibiduoaren artean legitimitate propiorik duen elkarerik ez da, langileen erakunde espezifikoak naziotik bereizten dira, kontrairaultzaileak dira²⁴. Teoria honek, praktikan,

zera suposatzen zuen: langileriaren desarmatze osoa, burgesiak kontrolatzen zuen Estatu guztiz ahaltu baten aurrean. Logika bera aplikatu zitzaion edozein patriotismo erregionali; abertzaletasun haizu bakarra Nazio Handiarena zen, eta, abiada honetaz, gerra atzerritarren kaldez, separatismoa heriotz zigorra merezi zuen krimena zela aldarrikatu zuen Danton-ek, 1793an.

Baina hemen argi utzi nahi dena zera da: hiri eta probintzien libertateak ukatzea ez da soilki gerraren ondorioa; Iraultzaren filosofia politikoaren barnean dator, haren parte erazteza da. 1789an hasirik, eta bereziki 1793an, Frantzia "hiritarren nazio" bilakatzen da, eta hiritartasuna definitzeko jarrera politikoa da osakin nagusia, ezberdintasun etniko-linguistiko edo historikoak oro ezabatzen dituena.

Pierre Fougeryrollas-ek seinatzen duen bezala²⁵, Iraultzak uzkaile semantiko bat obratzen du: *nazioa*, gizarte modernoa eratzeko forma politiko nagusi, bakar, bilakatzen da; eta, *herriak*, berriz, antzinako komunitate etnikoak, nazionalitateak ditu izendatzen, eta gauza zaharren satora eramaten ditu, despotismo ohiarrekin desager daitezten. Etniatik naziora sortzen duen etena, guztiz politikoa da, Iraultzaren obrak eta filosofia politikoak zulatzen dituena. Frantzia, hain zuzen, despotismoaren aurkako borrokan hedatu da; Nazio Handiak, libertate modernoan atea irekitzen dio mundu osoari.

Hexagonoan, beraz, Iraultzak ematen dio abiada lekuan lekuko patriotismo "txikien" kontrako jarrerari. Egia esan behar bada, ez zuen indarrik obra hori bururaino eramateko: etnia ezfrantsesak desagertzearaino eramaten ari den politikak fruitu nagusiak XIX eta XX. mendeetan emango ditu. Iraultzak, hala ere, edukin progresista eman zion barne-kolonialismo honi. Barne-kolonialismoaren historian, 1968aren inguruan bereziki salatua izan den bezala²⁶, bi nazionalismo frantses mota nahasten dira: lehena, Iraultzatik datorren nazio abstraktuarena, libertatearen obra; bestea, lurra bezain apala, frantses nazionalismo konkretua, hizkuntza kontingente bategi jantzia. Historiaren kritika honek, lehen aipatu ditugun gauzak azpimarratzen ditu. Nola, hasieran, herria despotismoaren aurka jazartzeko, lekuan lekuko hizkuntzak erabili ziren (testuak hor daude, euskaraz, okzitanieraz, bretoieraz edo alemanez); nola, laster, Iraultzaren izpiritua gihartzeko, frantses hizkuntza, frantses erresuma eta frantses mito nazionalak inposatu ziren; eta nola, ondorioz, patriota iraultzaile izateko frantses hizkuntza bihurtu zen baliozko aukera bakarra²⁷.

Frantzia barneko herri zanpatuek ez zuten berehalako erresistentzia nazionalistarik erakutsi, Korsikan salbu; baina beste hein ekonomiko, kultural eta historiko azkarrago eta helduagoa zuten Frantziaren inguruko erresumetan, gauzak ez ziren berdin gertatu: Nazio Handiaren mugak eta kontraesanak laster ezarri zituzten begi-bistan hauek.

Lehen denboraldietan, monarkia zaharren aurka, Frantziako patriotismo iraultzailea eredu bilakatzen da: nazio moderno eta libreak eraikitzeko, frantses ereduak aldarrikatzen dute Belgika, Renania, Holanda, Italia, Prusia, Austriak eta Errusiako progresistek. Baina, laster, Errepublikaren bulimia eta Inperioaren zanpa nabariak egiten direnean, konkista (nahiz eta frantsesa izan!) onartu nahi ez duten herriengan, sentimendu antifrantsesak bihurtuko dira nazionalismo modernoaren osakin nagusi bat. Sentimendu horien eragina guztiz nabaria da: Italian, Alemanian, Errusian eta Espainian bereziki. Orain arte iraun dute askotan.

Konkista kolonialen desmasiak eta erridikuluak aipa genitzake, baina sobera luze joko luke horrek.

Nabaria da, hala ere, nola libertatea hedatzeko eredu nazional unibertsala nazionalismo arrunt eta zapaltzaile batekin nahastu den. Errealitate kontradiktorio honetan nortasun nazionala ukatu izan duten herrientzat, Estatu zentralak errealitatearen alde bat bakarra, alderdi progresista, erabili du zentralismoa justifikatzeko. Eta, eremu honetan, Iraultzaren errealitate kontraesankor horretaz jabetzea guztiz beharrezkoa da.

Iraultzaren kontraesanezko errealitatea

Hona heltzean, argi gera bedi artikulu hau ez dela Iraultzaren arbuizate soil bat; Bigarren Mendeurrena dela eta, Estatuak inposatzen duen irudi apologetikoaren buelta erakusteko gogoia ez zaigu falta, baina, egia egia da. Iraultza, zentralismo zapaltzaile baten oihantzea da; denbora berean, libertatearen bila dabilen herri baten epopeia. Bi aldeak elkarrekin ikusi behar dira, eta erakutsi nola, azkenean, Estatuak herria itotzen duen. 1789tik 1793ra, herriaren mugimenduek deszentralizazioa, autonomia eta demokrazia zuzena bultzatzen dituzte: asanbladak, hautatze irekiak, bozketa publikoa ziren joko erregelak. Hitz batez, Estatu eta zentralismoaren

kontrako jazartze orokorra da, zentralismoa ere, esan dugunez, monarkiaren obra delako: hain zuzen, hori salatuko zuten Kaierekek.

Oldar askatzaile honek herri ekintza originalak eta esanahitsuak bultzatzen ditu: komiteak, miliziak, biltzarreak, elkarteak, festak, okupazio eta suntsitze sinbolikoak, herri-epaiketak... Herriaren soberania aldarrikatzen da, eta, obretan, herri-autonomia-rekin uztartzen da. Intsurrekzio herrikoi batek hartu zuen Bastila²⁸.

Baina, paraleloki, beste prozesu bat gertatzen da. Burgesia organizatzen da; herri-ekintzak bideratzeko eta kontrolatzeko bi-tartekoak eskuratzen ditu. Parisen legeztatzen denean, goi-mailetan armada eta polizia eratzen direnean, han izango dira bere ordezkariak. Estatuak legitimitate bakarra duelako teoria, Iraultzaren obra da; Estatuaren eragin eta autoritatea hiri, herri eta instituzio guztietan hedatzen du. Poliki-poliki, Estatuaren aparatua, legitimitate honetaz jantzirik, beste iniziatiba guztiak itotzen ditu.

Jarrera hau Izualdiak zorrotzen du: Robespierre-k, hain zuzen, zanpatu zuen sekzioen mugimendua (1793-1794) eta honek jo zuen herri-iniziatiben hil-ekila. Termidor-ek, bere aldetik, (1794-1795) argi eta garbi utziko du egoera: harekin, herriaren ordezkariengan uzten den legitimitate errepresentatiboak guztiz garaitzen du herri-autonomian oinarritzen den legitimitate iraultzailea.

Engoitik, diskurtso iraultzailearen funtzioa aldatu egingo da Frantzian: hasieran, kontestazio eta jazartzearen osakina zen; gero, Estatu errepresentatibo modernoaren propaganda eta etsaiak deskalifikatzeko argudio iraunkor bilakatuko da.

Funtzio hau gero eta inbasiboagoa izango da. XIX. mendean, oraindik, antzinako erregimenaren nostalgiak Monarkia eta Eliza gurtzen zituenen, gobernu zentralen errepublikanismoak haize erradikal eta gorriak zituen. Behin Pariseko Komuna zanpatu (1871) eta Elizak Errepublikarekin "Ralliement" delakoa onartu zuenean (1892aren inguruan)²⁹, lekuan lekuko jauntxo gehienek, guztiak laster, bereganatuko dituzte Errepublikaren instituzioak eta portaerak.

Erreakzionarioek eta progresistek, burgesek eta gorriek (salbuespena albuespen), berdin aldarrikatuko dituzte Errepublika-

ren sakratua eta zentralizazioaren ukiezina, berdin bideratuko dute txarrena eta hoberena lotzen dituen nazionalismo frantsesa.

Hain zuzen, Iraultzaren «blokea» zartarazi behar da. Irudia puskaturik, zentralismoa arbuiatu, demokrazia errepresentatiboaren alde tiranikoak argitan jarri, eta herri iraultzailearen olde libertarioa gureganatu.

E.L.A.

-
- ¹ MICHELET, J. (1847-1853): *Histoire de la Révolution Française*.
 - ² JAURES, J. (1901-1904): *Histoire socialiste de la Révolution française*.
 - ³ MATHIEZ, S. (1922-1927): *La Révolution française*. Hauxe da beronen lanik nagusiena.
 - ⁴ MATHIEZ, A. (1920): *Le Bolchevisme et le Jacobinisme*.
 - ⁵ LEFEBVRE, G. (1951): *La Révolution Française*. SOBOUL, A. (1962): *Précis d'histoire de la Révolution française*. Hauxe dira erreferentzia nagusiak.
 - ⁶ Hona, adibidez, Soboul-ek zer dioen: "La Révolution française fût bien anti-féodale et anti-aristocratique, bourgeoise et capitaliste, nationale enfin. Méconnaître l'un de ces aspects, c'est la dénaturer".
 - ⁷ COMTE, A. (1854): *Système de politique positive*. Bereziki III. liburukia.
 - ⁸ TOCQUEVILLE (1856): *L'Ancien Régime et la Révolution*.
 - ⁹ Berdin egiten dute okzitaniarrek, bretoinek, euskaldunek edo frantses propioek; Ipar Euskal Herrian gertatzen dena mugimendu orokor honen barnean ikusi behar da, berezitasun handirik gabe.
 - ¹⁰ Adibidez, bolada honetan onartuko dira oso testu inportanteak, hala nola Hiritar eta Gizaemakumeen Eskubideen Deklarazioa (1789.08.26an). Zegoen mistika, era berean askatasunzale eta libertizida, ederki deskribatzen du Pierre KROPOTKINEK (1909): *La Grande Révolution. 1789-1793*.
 - ¹¹ Itsasoak, Pirinioek, Alpeek, Rhin eta Meuse ibaiek mugatzen dute Frantzia "natural" hori.
 - ¹² SIEYES, E.J. (1789): *Qu'est-ce que le Tiers Etat?*
 - ¹³ 1791ko Ekainaren 20an erret familiak Frantziatik ihes egin nahi izan zuen. Bidean zihozela, Varennes hirian atxilotzen dituzte, eta handik Parisera eramane.
 - ¹⁴ 1793ko Abenduaren 17an, hain zuzen. Jean-Louis CALVET-ek dioenez, "c'était une mesure à la fois impopulaire et inapplicable" (*Le colonialisme linguistique en France*, 1973). Baina Austria eta Prusiako armaden hizkuntza alemana zen.
 - ¹⁵ RENAN, E. (1882): *Qu'est-ce qu'une nation?*
 - ¹⁶ "La Question d'Alsace-Lorraine" deitua.

- ¹⁷ Ipar Euskal Herriak artikulua berezi bat du aldizkari honetan; hemen gutxitan aipatuko da, beraz.
- ¹⁸ Egoera berezi honek gurean ere kezkatu ditu karlismoaren historia eta Ipar Euskadiko fededuneria ikertu dituzten abertzaleak. Neuk ukitu dut gaia bi lanetan: "Mediación y alienación: del carlismo al nacionalismo burgués", 1978, eta "Ipar Euskal Herria: 150 urte historiarik gabe (1789-1934)", 1978.
- ¹⁹ Kropotkin-ek (lan aipatua) munta oso handia ematen dio laborari eta burgesen arteko kontradikzio honi.
- ²⁰ Historiografia marxistak asko egin du laborariaren egoera argitzeko. Testu nagusia: LEFEBVRE, G. (1932): *La Révolution française et les paysans*.
- ²¹ Adibidez, COBBAN, A. (1964): *The social interpretation of the French Revolution*.
- ²² TILLY, Ch. (1986): *La France conteste*. Harvard University Press. Autore amerikarra.
- ²³ Irakur, bereziki, Rudolf ROCKER (1949), Rousseau-ren eragina eta Iraultzaren filosofia politikoa salatzen: *Nacionalismo y cultura*, eta berezikiago X. kapitulua ("Liberalismo y democracia").
- ²⁴ Le Chapelier Legea 1791n onartzen da, ekainaren 14ean: estatu edo lanbide bereko hiritarren elkarteak debekatu zituen. Lege hau aipatuz, Yves PERSON-ek (*L'idéologie de l'unité*, 1973) azpimarratzen du langileak eta nazionalitateak ukatzeko mentalitatearen batasuna.
- ²⁵ FOUGEYROLLAS, P. (1987): *La Nation*.
- ²⁶ Ikus, erreferentzia nagusi (baina ez bakarrik) bezala: LAFONT, R. (1967): *Sur la France*, eta FOUGEYROLLAS, P. (1968): *Pour une France fédérale*.
- ²⁷ Ikus, bereziki, Jean-Louis CALVET-en lan aipatua.
- ²⁸ Iraultzaren historia idatzi denean, askotan isildu dira herriaren iniziatibak. Bi testu gomendatuko ditugu: GUERIN, D. (1946): *La lutte de classes sous la Première République*; eta SOBOUL, A. (1968): *Les Sans-culottes parisiens en l'an II*.
- ²⁹ Ipar Euskal Herrian ere gertatu zen fenomeno orokorra ezagutzeko, irakur INTXAUSTI, J. (1972): *Iraultzaren hildotik*. Jakin, Oñati.

LA REVOLUCION Y LAS NACIONES NEGADAS DEL HEXAGONO LA RÉVOLUTION ET LES NATIONS INTERDITES DE L'HEXAGONE

El autor expone en la primera parte del trabajo las coordenadas principales dentro de las cuales se mueve la ideología nacida y desarrollada en torno a la Revolución Francesa. Hace una exposición del "Mito progresista de la Gran Revolución", siguiendo el discurso clásico y diverso de Michelet, Clemenceau, Mathiez, Soboul o Comte.

En las páginas que siguen a esta introducción, se atiende al tema del centralismo político, renovado y fortalecido a partir de la Revolución. Se recuerdan las decisio-

nes institucionales y las opciones ideológicas que fundamentaron dicho centralismo, para pasar a ofrecer una reflexión histórica sobre el desarrollo de la identidad nacional francesa a partir, en nuestro caso, de un nacionalismo que ha encontrado su simbología en la Revolución. Las guerras republicanas, en respuesta al acoso internacional de las Coronas reales europeas, contribuyeron a cohesionar el espíritu nacionalista de los revolucionarios.

En el capítulo final del trabajo se pasa revista a las diversas comunidades y etnias del Hexágono francés. Se recuerdan las vicisitudes y avatares revolucionarios a que han debido hacer frente dichos colectivos nacionales, ante una concepción política del Estado que nos les ha favorecido en su desenvolvimiento histórico ulterior: Alsacia, Córcega, Occitania, etc.

Dos breves reflexiones finales completan el análisis expuesto: La desmitificación de la ideología nacionalista, y la realidad de las contradicciones internas de la Revolución.

L'auteur expose dans la première partie du travail, les coordonnées principales à l'intérieur desquelles l'idéologie née se meut et se développe autour de la Révolution Française. Il fait un exposé du "Mythe progressiste de la Grande Révolution" en suivant le discours classique et divers de Michelet, Clémenceau, Mathiez, Soboul ou Comte.

Dans les pages qui suivent cette introduction, il s'occupe du thème du centralisme politique rénové et fortifié à partir de la Révolution. Les décisions institutionnelles et les options idéologiques qui furent le fondement de ce dit centralisme sont rappelées sans oublier une réflexion historique sur le développement de l'identité nationale française à partir d'un nationalisme qui a trouvé sa symbologie dans la Révolution. Les guerres républicaines en réponse au harcèlement international des Couronnes royales européennes ont contribué à la cohésion de l'esprit nationaliste révolutionnaire.

Le dernier chapitre passe en revue les diverses communautés et ethnies de l'Hexagone français. On rappelle les vicissitudes et avatars révolutionnaires dont les collectifs nationaux ont dû faire face devant une conception politique de l'Etat qui ne les a pas favorisés dans leur déroulement historique ultérieur: Alsace, Corse, Occitania, etc.

Deux brèves réflexions finales complètent l'analyse exposée: la démythification de l'idéologie nationaliste et la réalité des contradictions internes de la Révolution.